

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAJI NA MAZINGIRA
KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS –
MAZINGIRA KWA
MWAKA WA FEDHA 2025/2026 PAMOJA NA MAONI YA KAMATI
KUHUSU MAKADIRIO YAMATUMIZI YA OFISI HIYO
KWA MWAKA WA FEDHA 2026/2027**

---

*[Imetolewa kwa mujibu wa Kanuni 121 (9) ya Kanuni za Kudumu za
Bunge, 2025]*

Idara ya Kamati za Bunge,
Ofisi ya Bunge,
10 Barabara ya Morogoro,
S. L. P. 941,
40490 Tambukareli,
DODOMA.

Aprili 21, 2026

YALIYOMO

Ukurasa

YALIYOMO	i
ORODHA YA VIELELEZO	ii
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Awali	1
1.2 Msingi wa Kazi ya Uchambuzi	2
1.2.1 Namna Kamati Iliyotekeleza Majukumu Yake	2
SEHEMU YA PILI	4
2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI	4
2.1 Maelezo ya Jumla	4
2.2 Uchambuzi kuhusu Utekelezaji wa Ushauri Uliotolewa na Kamati kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026.....	5
2.3 Uchambuzi Kuhusu Mambo Yaliyobainika Wakati wa Ziara ya Ukaguzi	7
2.4 Matokeo ya Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa mwaka wa Fedha 2025/2026.	10
2.5 Uchambuzi Kuhusu Mwenendo wa Upatikanaji wa Fedha kwa Mwaka 2025/2026.....	12
2.5.1 Hali ya upatikanaji wa fedha za Matumizi ya Kawaida.....	12
2.5.2 Hali ya Upatikanaji wa Fedha za Miradi ya Maendeleo hadi Februari,2026.....	13
SEHEMU YA TATU	16
3.0 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2026/2027	16
3.1 Vipaumbele vya Baraza kwa Mwaka 2026/2027	16
3.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Bajeti FUNGU 31	17
3.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi ya Kawaida	18
3.4 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027.	19
SEHEMU YA NNE	21
4.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI	21
4.1 Maelezo ya Jumla	21
4.2 Maoni ya Kamati	21
4.3 Ushauri wa Kamati.....	23
4.3.1 Mwenendo Usioridhisha wa Utoaji wa Fedha za Miradi 2025/202623	
4.3.2 Marekebisho Kuhusu Sheria ya Usimamizi wa Mazingira.....	24
4.3.3 Ushirikiano duni kwa Wadau wa Mazingira	24
4.3.4 Biashara ya Hewa Ukaa (Kaboni) kwa Wananchi.....	25
4.3.5 Ukiukwaji wa Sheria na Kanuni ya Usimamizi wa Mazingira, Sura 191;.....	25
4.3.6 Upungufu wa Watumishi wa NEMC	26
SEHEMU YA TANO	27
5.0 HITIMISHO	27

ORODHA YA VIELELEZO

Kielelezo 1: Mchanganuo wa Fedha za Mishahara zilizotengwa na Kupokelewa ...	13
Kielelezo 2: Mchanganuo wa Fedha za Maendeleo zilizopokelewa na kutumika ..	15
Kielelezo 3: Ulinganisho wa Bajeti ya Matumizi ya Kawaida Fungu 31 kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 na 026/2027	18
Kielelezo 4: Ulinganisho wa Bajeti ya Fedha za Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 na 2026/2027	20

VIFUPISHO NA MAANA

1. OMRM - Ofisi ya Makamu wa Rais Mazingira
2. GEF - Global Environment Facility
3. NEMC - National Environment Management Council
4. OC - Other Charges
5. CCM - Chama Cha Mapinduzi
6. NCMC - National Carbon Monitoring Centre

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MAJI NA MAZINGIRA
KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS –
MAZINGIRA KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026 PAMOJA NA MAONI
YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA MATUMIZI YA OFISI HIYO KWA
MWAKA 2026/2027**

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa **Kanuni ya 121 (9)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, 2025, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 pamoja na Maoni ya Kamati Kuhusu Makadirio ya Matumizi ya Ofisi hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027.

Mheshimiwa Spika, Muundo wa Taarifa hii umezingatia masharti ya Kanuni ya 145 kuhusu muundo wa Taarifa yoyote ya Kamati inayowasilishwa Bungeni. Kwa msingi huo, taarifa hii imegawanyika katika sehemu kuu Tatu (3): -

- (i) Sehemu ya 1 inahusu utangulizi ambayo inahusisha msingi na muundo wa taarifa;
- (ii) Sehemu ya 2 ni kuhusu uchambuzi na tathmini ya utekelezaji wa majukumu ya bajeti ya Wizara kwa Mwaka

wa Fedha 2025/2026, pamoja na Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027;

(iii) Sehemu ya 3 ni Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati kwa Serikali; na Hitimisho.

1.2 Msingi wa Kazi ya Uchambuzi

1.2.1 Namna Kamati Ilivyotekeleza Majukumu Yake

Mheshimiwa Spika, Msingi wa Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira unatokana na Kifungu cha 6 (6) (b) kikisomwa kwa pamoja na Kifungu cha 7 (1) (a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, 2025. Vifungu hivyo vinaipa Kamati jukumu la kufanya uchambuzi wa Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Ofisi hii.

Mheshimiwa Spika, Kanuni za Kudumu za Bunge, 2025, zimeweka masharti yaliyoitaka Kamati: -

- (i) Kutembelea na kukagua Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha katika Mwaka wa Fedha 2025/2026 (Kanuni ya 120(1)); na
- (ii) Kuchambua Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi hii kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 ili kulinganisha na Makadirio ya mapato na matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027. (Kanuni ya 120 (2)).

Mheshimiwa Spika, naomba kulijulisha Bunge lako kwamba Kamati imetekeleza jukumu lake kwa kuzingatia matakwa ya kanuni hizi za Bunge

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI

2.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Madhumuni ya Taarifa hii ni kuliwezesha Bunge kujadili Hotuba ya Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira aliyoiwasilisha mapema leo hii. Ili kuliwezesha Bunge kufanya kazi hiyo inavyostahili, Taarifa hii inabainisha uchambuzi katika maeneo yafuatayo:

- (i) Hatua iliyofikiwa katika uzingatiaji wa Ushauri uliotolewa na Kamati kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026;
- (ii) Hali ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo iliyoidhinishiwa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026;
- (iii) Hali ya Upatikanaji wa Fedha za Matumizi hadi kufikia Mwezi Februari, 2026;
- (iv) Hatua iliyofikiwa katika Utekelezaji wa mipango iliyowekwa kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026; na
- (v) Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027 ikilinganishwa na utekelezaji kwa Mwaka wa Fedha unaoisha.

Mheshimiwa Spika, Mtindo uliotumika kufanya uchambuzi unajumuisha kulinganisha na hali ilivyo kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 na Makadiro kwa Mwaka 2026/2027. Njia ya ukokotoaji wa asilimia imetumika kubaini hatua iliyofikiwa

kwa mwaka wa fedha unaoisha na uwezekano wa Mipango kwa Mwaka wa fedha unaokuja. Kwa utaratibu huo, Bunge linaweza kujiridhisha na uwezekano wa mipango inayolengwa kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027 kwa kutumia uzoefu uliopatikana kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026.

2.2 Uchambuzi kuhusu Utekelezaji wa Ushauri Uliotolewa na Kamati kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026

Mheshimiwa Spika, wakati wa majadiliano ya hotuba ya Bajeti ya OMRM kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026, tarehe 24 Aprili, 2025, Kamati ilitoa Ushauri na Mapendekezo katika maeneo Matano. Naomba kulitaarifu Bunge lako Tukufu kwamba, Maeneo yote Matano ya ushauri yanaendelea na utekelezaji, na hakuna ushauri uliokamilika kwa asilimia 100.

Mheshimiwa Spika, Maoni yanayoendelea kutekelezwa ni pamoja na :-

- (i) Ushauri kuhusu OMRM kupata fedha kwa ajili ya kuwezesha utekelezaji wa shughuli za hifadhi na Usimamizi wa Mazingira na Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Kamati imejulishwa kuwa, kwa kipindi cha Mwaka wa Fedha 2025/26, hadi kufikia Februari, 2026 jumla ya **Shilingi 15,564,262,675.16** zimepokelewa sawa na asilimia **52.3** ya bajeti iliyoidhinishwa na Bunge ikilinganishwa na Shilingi

13,713,367,233.00 sawa na asilimia **44** ya fedha iliyopokelewa Mwaka wa Fedha 2024/25 katika kipindi hicho.

- (ii) Ushauri mwingine ni kuhusu Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura 191.

Mheshimiwa Spika, Kamati imepokea taarifa kuwa, hatua iliyofikiwa ni kuandaliwa kwa andiko dhana la Mapendekezo ya Kuanzisha Mamlaka ya Taifa ya Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira na kuwasilishwa kwenye ngazi za maamuzi kwa ajili ya kupata idhini.

Mheshimiwa Spika, katika suala hili itakumbukwa kwamba, wakati wa Bunge la 12 (mkutano wa 18) Bunge lako tukufu, lilifanya marekebisho madogo ya Sheria ya Usimamizi wa Mazingira Sura ya 191 ambapo Serikali iliahidi kuwasilisha Mswada wenye marekebisho makubwa yatakayoongeza ufanisi katika usimamizi wa Mazingira na mabadiliko ya tabianchi. Hivyo ni matumaini ya Kamati kwamba, Serikali itatekeleza ahadi ya kuwasilisha Mswada husika.

- (iii) Ushauri mwingine ni kuhusu OMRM kupitia Kituo cha Taifa cha Kuratibu Kaboni (NCCMC), kuendelea kuhamasisha Vijiji vingi zaidi kujihusisha na biashara ya Kaboni.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeelezwa kuwa, kazi ya kuhamasisha Vijiji na Halmashauri zenye Misituta kujiunga katika biashara hiyo inaendelea.

Mheshimiwa Spika, Ushauri unapotolewa Bungeni unalenga kuboresha shughuli za umma kwa maslahi ya Wananchi. Serikali inapozingatia ushauri huo inatimiza azma ya kuboresha ustawi wa Wananchi kama inavyoshauriwa Bungeni. Aidha, kwa kuchelewa kuzingatia ushauri, hatari yake ni kutoboresha shughuli za umma kwa wakati.

2.3 Uchambuzi Kuhusu Mambo Yaliyobainika Wakati wa Ziara ya Ukaguzi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilizingatia masharti ya Kanuni ya 120(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, 2025 kwa kutembelea na kukagua utekelezaji wa mradi mmoja, kati ya miradi 9 ya Maendeleo iliyotengewa fedha chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira.

Mheshimiwa Spika, mradi mmoja uliotembelewa na kukaguliwa ni **Mradi wa Usimamizi Jumuishi wa Mifumo Ikolojia kwa Ajili ya Urejeshwaji Endelevu wa Mazingira na Hifadhi ya Bionuai Tanzania**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kutembelea mradi huu, katika Kijiji cha Kipera kata ya Nzihi Mkoani Iringa mnamo tarehe 12.03.2026. Mradi huu unafadhiliwa na Mfuko wa Dunia wa Mazingira (GEF), kwa ruzuku ya Dola za

Marekani **11,205,872.00** sawa na Shilingi **bilioni 28** za Kitanzania. Mradi huo unatekelezwa katika kata 3 ambazo ni Nzihi, Izazi na Migoli . Vilevile unahusisha vijiji 8 ambavyo ni Ilalasimba, Magubike, Kipera, Makuka, Mnadani, Migoli Mtera na Makatapola.

Mheshimiwa Spika, Lengo la mradi huu ni kuimarisha usimamizi wa pamoja wa mazingira na urejeshwaji wa ardhi iliyoharibiwa, ili kujenga uhimilivu wa mifumo ikolojia na jamii kwa ujumla. Utekelezaji wa mradi huu, hadi kufikia Februari, 2026 ni **asilimia 85**.

Mheshimiwa Spika, katika ziara hiyo, Kamati ilibaini mafanikio yafuatayo: -

- (i) Kuongezeka kwa kiasi cha maji kinachotiririka kwenye mfereji mkuu na kuwezesha wakulima kuwa na uhakika wa maji ya Umwagiliaji;
- (ii) Kupungua kwa migogoro baina ya watumiaji wa maji kwenye eneo la umwagiliaji;
- (iii) Ongezeko la eneo linalomwagiliwa kutoka Hekta 70 kwa Mwaka 2022 hadi Hekta 256 kwa Mwaka 2025;
- (iv) Wakulima 475 wamenufaika na Kilimo cha Umwagiliaji;
- (v) Wakulima kuongeza tija ya uzalishaji wa zao la mpunga kutoka tani 1.3 hadi tani 2.5 kwa ekari na mradi wa ujenzi wa ghala la kuhifadha na kusindika nafaka;

(vi) Uharibifu wa mazingira umepungua kwa kuwa, wakulima wamekuwa na uhakika wa kilimo cha umwagiliaji na ufugaji wa Nyuki pamoja na ng'ombe Wa Maziwa, kama chanzo cha uhakika cha mapato;

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio yaliyopatikana katika mradi, Kamati imebaini kuwepo kwa changamoto zifuatazo:-

- (i) Kuchelewa kukamilika kwa ukarabati wa Skimu ambapo Kilomita **11.5** hazijakamilika hivyo kusababisha hekta **248** kutofikiwa na maji ya umwagiliaji
- (ii) Uelewa mdogo wa Wananchi kwenye biashara ya hewa ukaa / Kaboni;
- (iii) Kutokuwa na Mabwawa madogo madogo kwa ajili ya kuvuna maji kipindi cha mvua;
- (iv) Miundombinu hafifu ya barabara kuelekea mashambani.

Mheshimiwa Spika Kamati inawapongeza Wananchi wa kijiji cha Kipera Ipwasi Ndorobo Iringa kwani wameachana na shughuli za ukataji miti na wameanza kujishughulisha na kilimo cha umwagiliaji na ufugaji wa Ng'ombe wa maziwa.

2.4 Matokeo ya Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa mwaka wa Fedha 2025/2026.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya uchambuzi wa Bajeti ya Serikali **Fungu 31** kwa tarehe 23 & 24 Machi, na kubaini baadhi ya mafanikio yafuatayo :-

- (i) Ofisi imewezesha upatikanaji wa fedha kiasi cha **Dola za Marekani 651,000** sawa na **Shilingi bilioni 1.5** za kuwezesha utekelezaji wa maazimio ya mikataba ya kimataifa ya hifadhi na usimamizi wa mazingira kupitia Sekretarieti zake;
- (ii) Ofisi imeendelea na maandalizi ya maandiko dhana kumi na moja (11) kwa ajili ya kupata fedha kupitia Mifuko mbalimbali ya Mazingira na mabadiliko ya tabianchi ikiwemo, fedha zitakazotengwa katika awamu ya tisa (09) ya Mfuko wa Mazingira wa Dunia;
- (iii) kupitia Mfuko unaoshughulikia upotevu na hasara itokanayo na athari za Mabadiliko ya Tabianchi, Ofisi imeanza maandalizi ya maombi ya fedha kiasi cha Dola za Marekani **milioni 20** sawa na shilingi **bilioni 51**;
- (iv) Katika kutekeleza Mkakati wa Taifa wa Matumizi ya Nishati Safi ya kupikia, Machi 24, 2023 Serikali kupitia Ofisi ya Makamu wa Rais ilipiga marufuku matumizi ya kuni na mkaa kwa taasisi zinazolisha watu zaidi ya 100 na kuanza kutumia nishati safi ya kupikia. Hadi kufikia

Februari, 2026 jumla ya Taasisi 1,301 zimeanza matumizi ya nishati safi ya kupikia

- (v) Kuratibu Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Mazingira ya mwaka 2021 na Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura 191;

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini changamoto zifuatazo:

- (i) Mabadiliko ya Sera za Kimataifa na baadhi ya nchi kujitoa katika uchangiaji wa mifuko ya Kimataifa ya Mazingira;
- (ii) NEMC Kutokuwa Mamlaka kamili kisheria kunasababisha kushindwa kutimiza majukumu yao kikamilifu;
- (iii) Kutokuwepo kwa ushirikiano wa karibu kwa Wadau wa shughuli za Mazingira. Wadau wanaohusika na mazingira ni pamoja na Sekta ya Maliasili na Utalii, Kilimo, Mifugo, Viwanda, Maji, Ardhi, Nishati na Madini ;
- (iv) Uelewa Mdogo wa Wadau na Wananchi Kuhusu Sheria ya Usimamizi wa Mazingira; na
- (v) Upungufu wa watumishi wa NEMC na vitendea kazi kunakosababisha kushindwa kutimiza majukumu yao kikamilifu.

2.5 Uchambuzi Kuhusu Mwenendo wa Upatikanaji wa Fedha kwa Mwaka 2025/2026

2.5.1 Hali ya upatikanaji wa fedha za Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati wa taarifa zilizowasilishwa kwenye Kamati umebaini kuwa mwenendo huo wa upatikanaji wa fedha unaarifu kuwa Makadirio ya Matumizi ya Kawaida hadi Februari, 2026 ni wa kuridhisha kwenye Matumizi ya Kawaida. **Kielelezo Na. 1 kinatoa picha ya hali hiyo ya upatikanaji wa fedha za matumizi ya Kawaidak ama ifuatavyo:-**

- (i) Hadi Februari, 2026 Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira ilipokea asilimia **65.1** ya bajeti kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kiwango hicho cha upatikanaji wa fedha kinaendana na hali halisi ya utekelezaji wa bajeti. Kiasi kilichopatikana ni Shilingi **8,074,540,835.84** kati ya Shilingi **12,398,024,000.00**. Fedha iliyopokelewa inakaribia wastani wa juu ya **asilimia 66.5** unaopaswa kufikiwa katika kipindi hiki.

- (ii) Mishahara iliyoidhinishwa kwa Idara ya Mazingira imepokelewa kwa **asilimia 59.3**, NEMC **asilimia 65.5** matumizi ya uendeshaji ni **asilimia 66** ya matumizi ya kawaida. Uwiano wa upatikanaji wa fedha za matumizi ya Mishahara unaridhisha na unaendana na matumizi ya malipo ya mishahara kwa kila mwezi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaendelea kuisisitiza Serikali kuhakikisha kwamba inaendelea kuongeza idadi ya watumishi kwa NEMC na kuboresha maslahi yao ili kuwawezesha kufanya majukumu yao kwa ufanisi.

Kielelezo 1: Mchanganuo wa Fedha za Mishahara zilizotengwa na Kupokelewa

FEDHA ZA MATUMIZI YA KAWAIDA ZILIZOPOKELEWA HADI FEBRUARI 2026				
Matumizi	Fedha iliyotengwa 2025/26	Fedha zilizopokelewa	% Ya Fedha iliyopokelewa	Kiasi kilichotumika
Mishahara Idara ya Mazingira	1,117,037,000.00	662,504,000.00	59.3	662,504,000.00
Mishahara NEMC	6,675,287,000.00	4,373,917,142.72	65.5	4,373,917,142.72
OC (OMR)	4,605,700,000.00	3,038,119,693.12	66.0	3,037,961,465.50
JUMLA	12,398,024,000.00	8,074,540,835.84	65.1	8,074,540,835.84

Chanzo: **Randama ya Bajeti 2026/2027 Fungu 31**

2.5.2 Hali ya Upatikanaji wa Fedha za Miradi ya Maendeleo hadi Februari, 2026

Mheshimiwa Spika, matokeo ya Uchambuzi wa hali ya utekelezaji wa miradi yanaonesha kuwa, jumla ya fedha iliyopatikana kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Mazingira hadi Februari, 2026 ni asilimia **43**. Asilimia hii ni ndogo ikilinganishwa na muda uliobaki. Hali hiyo ni dalili ya wazi kwamba upo uwezekano wa baadhi ya Miradi ya Mazingira haitokamilika kama ilivyokusudiwa kufikia Juni, 2026;

- (i) Upatikanaji wa Fedha za Miradi ya Maendeleo usioridhisha, kunasababisha kushindwa kukamilika kwa baadhi ya miradi;

- (ii) Fedha za ndani zilizotolewa hadi Februari 2026, ni **asilimia 47** tu ya Bajeti iliyoidhinishwa kwa ajili hiyo;
- (iii) Fedha za nje kwa ajili ya Miradi ya Mazingira zimepatikana kwa **asilimia 42** ya Bajeti iliyoidhinishwa;
- (iv) Baadhi ya Miradi ambayo haikupokea fedha kabisa kama ilivyoidhinishwa na Bunge, ni Mradi wa Mfano, wa ukijanishaji na upendezeshaji wa Jiji la Dodoma, Mradi wa Usimamizi na Uhifadhi wa Ikolojia ya Ziwa Babati, Mradi wa Usimamizi na Uhifadhi wa Ikolojia ya Ziwa Chala na Jipe, Mradi wa kujenga Ustahimilivu wa Mabadiliko ya Tabianchi katika Mandhari ya Mkoa wa Kigoma Tanzania na Mradi wa kuboresha Mandhari ya eneo la Bwawa la Swaswa;

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo Kamati ina maoni kuwa, upatikanaji wa fedha kwa kiwango hicho unaweza kuathiri utekelezaji wa miradi. Aidha, msukumo wa fedha za ndani kwa miradi ya mazingira unahitaji kuongezewa mkazo zaidi. Taarifa iliyopokelewa kwenye Kamati inaonyesha kuwa, baadhi ya Miradi ambayo haikupokea fedha ilitegemea zaidi fedha za nje.

Kielelezo Na. 2 kinatoa picha ya hali ya upatikanaji wa fedha za Maendeleo

Kielelezo 2: Mchanganuo wa Fedha za Maendeleo zilizopokelewa na kutumika

Idara	Aina ya Matumizi	Fedha zilizoidhinishwa	Fedha Zilizopokelewa	Fedha zilizotumika	% iliyopokelewa	% iliyotumika
Mazingira	Fedha za Ndani	2,902,000,000.00	1,357,241,839.32	1,357,241,839.32	47	100
	Fedha za Nje	14,457,579,000.00	6,132,480,000.00	3,716,090,000.00	42	61
JUMLA KUU		17,359,579,000.00	7,489,721,839.32	5,073,331,839.32	43	68

Chanzo: Randama ya Bajeti 2026/2027 Fungu 31

SEHEMU YA TATU

3.0 UCHAMBUZI WA MAKADIRIO YA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2026/2027

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira, ulifanyika kwa kuzingatia kazi zilizopangwa kutekelezwa kwa mwaka huo wa fedha. Umakini zaidi uliwekwa katika maeneo yafuatayo;

- (a) Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya kugharimia utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo; na
- (b) Makadirio ya matumizi kwa ajili ya Mishahara kwa Idara ya Mazingira na NEMC na uendeshaji wa shughuli zinazohusu masuala ya mazingira (OC).

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa maeneo hayo unafanyika kwa kuzingatia ahadi iliyotolewa kwa Wananchi kwenye Ilani ya Chama cha Mapinduzi (CCM) ya Mwaka 2025, DIRA 2050, Mwongozo wa maandalizi ya Mpango na Bajeti wa Mwaka 2026/27 na Maelekezo mengine ya Viongozi.

3.1 Vipambele vya Baraza kwa Mwaka 2026/2027

Mheshimiwa Spika, vipambele vya Baraza kwa Mwaka 2026/2027 vimeandaliwa kwa kuzingatia malengo makuu yalioainishwa kwenye mpango Mkakati wa Baraza kama ifuatavyo: -

- (i) Baraza kuwa mamlaka kamili yenye uwezo ulioimarishwa wa kusimamia kwa ufanisi masuala ya mazingira;
- (ii) Kuratibu mchakato wa TAM ili kuhakikisha miradi yote ya maendeleo inajumuisha masuala ya mazingira kabla ya kuanza utekelezaji;
- (iii) Kusajili na kusimamia utendaji wa wataalamu elekezi wa mazingira;
- (iv) Kuratibu, kusimamia na kushauri utekelezaji wa sera, sheria, kanuni, miongozo na mikakati ya mazingira kwa lengo la kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi;
- (v) Kufanya tafiti mbalimbali za mazingira ili kuongeza uelewa wa mifumo ya ikolojia, kuhifadhi bioanuwai, na kusaidia maamuzi sahihi ya usimamizi endelevu wa mazingira; na
- (vi) Kuimarisha mfumo wa kisheria na uratibu wa utekelezaji wa viwango vya mazingira (Kanuni mbalimbali); Kudhibiti vyanzo vikuu vya uchafuzi wa mazingira (plastic na taka hatarishi).

3.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Bajeti FUNGU 31

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Makamu wa Rais Mazingira inaomba kuidhinishwa na Bunge lako Tukufu jumla ya Shilingi 49,519,708,000. Kati ya fedha hizo Shilingi

14,904,863,000 ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Shilingi **34,614,845,000** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo.

3.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027, Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira inaomba kuidhinishiwa **Shilingi 14,904,863,000.00** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 1,103,113,000.00** ni fedha za Mishahara kwa Idara ya Mazingira, **Shilingi 7,096,050,000.00** Fedha za Mishahara kwa NEMC na **Shilingi 6,605,700,000.00** ni kwa Matumizi mengineyo, kama inavyoonekana kwenye **Kielelezo Na.3**.

Kielelezo 3: Ulinganisho wa Bajeti ya Matumizi ya Kawaida Fungu 31 kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 na 026/2027

ULINGANISHO WA BAJETI YA MATUMIZI YA KAWAIDA FUNGU 31 KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026 NA 2026/2027				
AINA YA MATUMIZI	2025/2026	2026/2027	ONGEZEKO	ASILI MIA
Mishahara Idara ya Mazingira	1,117,037,000.00	1,103,113,000.00	-13,924,000.00	- 1.25
Mishahara NEMC	6,675,287,000.00	7,096,050,000.00	420,763,000	6
OC	4,605,700,000.00	6,705,700,000.00	2,100,000,000.00	46
Jumla	12,398,024,000.00	14,904,863,000	2,506,839,000.00	20

Chanzo. Randama ya Bajeti 2026/2027 Fungu 31

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi katika kielelezo hicho unaonesha kuwa Bajeti ya Matumizi ya Kawaida kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027 imeongezeka kwa Shilingi **2,506,839,000.00** sawa na asilimia **20** ikilinganishwa na Mwaka wa Fedha unaoisha wa 2025/2026 ambapo Bajeti ya Matumizi ya Kawaida ilikuwa **Shilingi 12,398,024,000.00**

Mheshimiwa Spika, Kamati inaendelea kusesitiza kuajiri Watumishi wa kutosha ili kuipa NEMC uwezo wa kutekeleza majukumu yake.

3.4 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027.

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027 OMRM, imetengewa jumla ya **Shilingi 34,614,845,000.00** kwa ajili ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 10,702,000,000.00** ni fedha za ndani, na **Shilingi 23,912,845,000.00** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Maendeleo katika Mwaka wa Fedha 2026/2027 imeongezeka kwa takribani **Shilingi 17,255,266,000.00** sawa na **asilimia 99** ikilinganishwa na Bajeti ya Mwaka wa Fedha unaoisha. **kama inavyoonekana kwenye Kielelezo Na. 4.**

**Kielelezo 4: Ulinganisho wa Bajeti ya Fedha za Maendeleo kwa
Mwaka wa Fedha 2025/2026 na 2026/2027**

ULINGANISHO WA BAJETI YA MAENDELEO FUNGU 31 KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026 NA 2026/2027				
Aina ya Matumizi	BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2025/2026	BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2026/2027	Ongezeko	Ongezeko
Fedha za ndani	2,902,000,000.00	10,702,000,000.00	7,800,000,000	268.78
Fedha za nje	14,457,579,000.00	23,912,845,000.00	9,455,266,000	40
Jumla	17,359,579,000.00	34,614,845,000.00	17,255,266,000.00	99

Chanzo: Randama ya Bajeti 2026/2027 Fungu 31

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati unaonesha kuwa:

- (a) Bajeti ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha wa 2026/2027 imeongezeka kwa **asilimia 99** ikilinganishwa na Bajeti ya Mwaka wa Fedha unaoisha;
- (b) Bajeti ya Fedha ya Nje imeongezeka kwa **asilimia 40** huku Bajeti ya ndani ikiongezeka kwa **asilimia 268** ikilinganishwa na fedha za Maendeleo zilizoidhinishwa kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026;

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuona umuhimu wa kuongeza bajeti ya Maendeleo kwa OMRM. Ni matarajio ya Kamati kwamba, Serikali itatoa fedha zilizoidhinishwa na Bunge kama ilivyopangwa

SEHEMU YA NNE

4.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

4.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, lengo kuu la Taarifa hii ni kubainisha maoni na ushauri wa Kamati ili kuwezesha majadiliano ya Bunge. Kamati inaamini kuwa maelezo yaliyotolewa ndani ya Taarifa hii yatakuwa na msaada muhimu kwa Bunge. Pamoja na majadiliano kuhusu hoja hii, upo umuhimu wa kuzingatia maoni na ushauri unaotolewa katika Taarifa hii kwa lengo la kuboresha shughuli za umma zinazohusu usimamizi wa mazingira.

4.2 Maoni ya Kamati

Mheshimiwa Spika, baada ya Uchambuzi wa kina kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya OMRM – **Fungu 31** kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027, naomba kubainisha Maoni ya Kamati kama ifuatavyo: -

- (i) Ongezeko la Bajeti ya Maendeleo ya OMRM kwa Shilingi **17,255,266,000.00** sawa na **asilimia 99**. Kamati imeelezwa kuwa, ongezeko la fedha hizo litaongeza ufanisi katika utoaji elimu kwa umma kuhusu uhifadhi wa Mazingira na kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabia nchi. Kamati inaipongeza Serikali kwa ongezeko

hilo. Ongezeko hilo litakuwa na maana iwapo fedha hizo zitatolewa kwa wakati;

- (ii) Uelewa Mdogo wa Wadau na Wananchi Kuhusu Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura 191, kunakwamisha juhudi za Serikali katika kuhifadhi mazingira na kukosa ufanisi katika kufanya tathmini ya athari kwa Mazingira (TAM);
- (iii) Kutokuwepo kwa ushirikiano wa karibu kwa wadau wa Mazingira kunakwamisha shughuli za usimamizi na Uhifadhi wa Mazingira;
- (iv) NEMC kutokuwa Mamlaka kamili Kisheria kunakwamisha utekelezaji bora wa majukumu yake kama ilivyoelekezwa kwenye Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura 191;
- (v) Mabadiliko ya Sera za Kimataifa na baadhi ya nchi kujitoa katika uchangiaji wa Mifuko ya Kimataifa ya Mazingira kunakwamisha upatikanaji wa fedha kwa ajili ya shughuli za utekelezaji wa miradi;
- (vi) Kutokamilika kwa Mfereji wa Kilimo cha Umwagiliaji Katika kijiji cha Kipera, kunasababisha upotevu wa maji njiani;
- (vii) Uelewa mdogo wa Wananchi kwenye biashara ya hewa ukaa / Kaboni na uhaba wa fedha unakwamisha jitihada za kupambana na uharibifu wa mazingira; na

(viii) Upungufu wa Watumishi na vitendea kazi kwa NEMC kunasababisha kushindwa kutimiza kikamilifu majukumu yao ya kusimamia utunzaji wa Mazingira.

Mheshimiwa Spika, Kamati inasisitiza Serikali kwamba, izingatie maoni yanayotolewa na Bunge ili kuimarisha utendaji kwa manufaa ya Wananchi.

4.3 Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kwa msingi huo, Kamati inashauri mambo yafuatayo: -

4.3.1 Mwenendo Usioridhisha wa Utoaji wa Fedha za Miradi 2025/2026

Mheshimiwa Spika, Mabadiliko ya Sera za Kimataifa na baadhi ya nchi kujitoa katika uchangiaji wa mifuko ya Kimataifa ya Mazingira ni moja ya changamoto inayosababisha fedha za miradi kutokutolewa kwa wakati;

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kwamba,

- (i) iendelee kuweka Mkakati wa muda mrefu utakaowezesha kuimarisha upatikanaji wa mapato ya ndani katika kutekeleza Miradi ya Mazingira nchini;
- (ii) kufanya Makadirio ya bajeti kutokana na vyanzo vya uhakika vya fedha na zipatikane kwa wakati.

4.3.2 Marekebisho Kuhusu Sheria ya Usimamizi wa Mazingira

Mheshimiwa Spika, moja ya changamoto inayoikabili NEMC ni kutokuwa na nguvu kamili ya Kimamlaka katika suala la uendeshaji na usimamizi wa shughuli za Mazingira nchini, jambo linalopunguza kasi ya Uratibu bora katika Usimamizi wa Mazingira;

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali , kuharakisha mchakato wa kuleta Bungeni Mswada utakaowezesha Marekebisho ya Sheria ya Baraza kuwa mamlaka kamili yenye uwezo ulioimarishwa wa kusimamia kwa ufanisi masuala ya mazingira.

4.3.3 Ushirikiano duni kwa Wadau wa Mazingira

Mheshimiwa Spika, moja ya changamoto inayoikabili NEMC ni kutokuwa na ushirikiano wa karibu na Wadau wanaohusika na shughuli za Mazingira, jambo ambalo linaleta changamoto katika kufikia malengo yaliyokusudiwa;

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali,

- (i) kuchukua hatua stahiki ili kuwezesha ushirikiano wa wadau wote wanaohusika kwa karibu na shughuli za mazingira;
- (ii) kuondoa changamoto ya ucheleweshaji wa kupata vibali vya matumizi ya fedha kutoka kwa washirika wa

maendeleo baada ya kukamilisha taratibu za kimkataba; na

- (iii) Ili kuongeza wigo wa upatikanaji wa fedha za usimamizi wa Mazingira, NEMC ipate tozo kutoka kwa Wadau ambao shughuli zao zinaweza kuleta athari za moja kwa moja katika utunzaji wa mazingira.

4.3.4 Biashara ya Hewa Ukaa (Kaboni) kwa Wananchi

Mheshimiwa Spika, hii ni njia bora ya kupunguza athari za uharibifu wa Mazingira na mabadiliko ya tabianchi, ikiwemo maeneo yenye misitu mikubwa na maeneo ya bahari nchini (kupunguza athari za uchafuzi wa bahari);

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kwamba, kupitia Kituo cha Taifa cha Kuratibu Kaboni (NCCMC), iendelee kutoa elimu na msaada wa kitaalam ili kuhamasisha vijiji vingi zaidi kujihusisha katika biashara ya kaboni, na kuleta chachu ya maendeleo katika vijiji husika.

4.3.5 Ukiukwaji wa Sheria na Kanuni ya Usimamizi wa Mazingira, Sura 191;

Mheshimiwa Spika, moja ya changamoto katika usimamizi na utunzaji wa Mazingira, ni jamii kutokuzingatia sheria husika na kanuni zake jambo linalosababisha matokeo yasiyoridhisha kwenye masuala ya utunzaji wa mazingira;

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kwamba, elimu iendelee kutolewa kwa wananchi kuhusu uzingatiaji wa Sheria, pia ianzishe programu maalum ya kuhifadhi misitu maeneo tofauti tofauti kulingana na ukubwa wa tatizo.

4.3.6 Upungufu wa Watumishi wa NEMC

Mheshimiwa Spika, imebainika moja ya changamoto inayoikabili NEMC ni uhaba wa watumishi na vitendea kazi, ni jambo linalosababisha Baraza kushindwa kutimiza majukumu yake kwa ufanisi;

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali ione namna bora ya kuongeza watumishi na vitendea kazi, ili NEMC iweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

SEHEMU YA TANO

5.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya kipekee naendelea kukushukuru wewe binafsi kwa Kuaminiwa na Bunge kupata nafasi ya kuliongoza vyema Bunge letu na kwa maelekezo yako ambayo yameendelea kuwa msaada mkubwa katika uendeshaji bora wa shughuli za kila siku za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira. Aidha, namshukuru Naibu Spika, kwa namna anavyokusaidia kutekeleza majukumu yako, pamoja na Wenyeviti wa Bunge kwa kukusaidia kuendesha kwa ufanisi vikao vya Bunge.

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Maji na Mazingira ambao maoni, ushauri na ushirikiano wao umewezesha Kamati kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na hatimaye kukamilika kwa taarifa hii. Naomba majina yao yaingie kwenye kumbukumbu za Taarifa Rasmi za Bunge kama yalivyo wasilishwa katika taarifa hii; nayo ni kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Jackson Gedion Kiswaga, Mb - **Mwenyekiti**
2. Mhe. Prof. Pius Zebhe Yanda, Mb - **Makamu**
3. Mhe. Anna Richard Lupembe, Mb, - Mjumbe
4. Mhe. Patali Shida Patali, Mb - Mjumbe
5. Mhe. Eng. Ramadhani Hamza Singano, Mb - Mjumbe

6. Mhe. George Venance Lugomela, Mb - Mjumbe
7. Mhe. Haiderali Hussein Gulamali, Mb - Mjumbe
8. Mhe. Azza Hillal Hamad, Mb - Mjumbe
9. Mhe. Thomas Maganga Kampala, Mb - Mjumbe
10. Mhe. Martha Festo Mariki - Mjumbe
11. Mhe. Lutevele Nathan Dickson Mb - Mjumbe
12. Mhe. Kunti Yusuph Majala, Mb - Mjumbe
13. Mhe. Asya Sharifu Omar, Mb - Mjumbe
14. Mhe. Maryam Azan Mwinyi, Mb - Mjumbe
15. Mhe. Patrick Adkin Mwalunenge, Mb - Mjumbe
16. Mhe. Jamal Ramadhan Mwinyi, Mb - Mjumbe
17. Mhe. Mecktridis Fratern Mdaku, Mb - Mjumbe
18. Mhe. Masache Njelu Kasaka, Mb - Mjumbe
19. Mhe. Sanya Jussa Jafari, Mb - Mjumbe
20. Mhe. Zuena Athumani Masauni, Mb - Mjumbe
21. Mhe. Eng. Mwanaisha Ng'anzi Ulenge, Mb - Mjumbe

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati naomba nichukue fursa hii kumpongeza Mhe Hamad Yussuf Masauni (Mb), Waziri wa Nchi Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira na Mhe. Reuben Nhamanilo Kwagilwa (Mb), Naibu Waziri, Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira kwa ushirikiano katika uwasilishaji

wa Makadirio ya Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira.

Mheshimiwa Spika, naomba pia niwashukuru watendaji wote wa Ofisi ya Makamu wa Rais pamoja na taasisi zake wakiongozwa na Katibu Mkuu Ndg. Richard Stanslaus Miyungi kwa ushirikiano walioipatia Kamati katika kutekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, mwisho kabisa lakini si kwa umuhimu, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndg. Baraka Lenard, kwa umakini na weledi katika kuratibu shughuli za Kamati ikiwa ni pamoja na kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake bila kukwama.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, sasa naliomba Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027 kama yalivyowasilishwa na mtoa hoja.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono hoja.

Jackson Kiswaga, Mb

**MWENYEKITI WA KAMATI YA KUDUMU YA
BUNGE YA MAJI NA MAZINGIRA**

21 Aprili, 2026.